NYORIENTERING I U-LANDSHJÆLPEN?

H. THUSTRUP HANSEN

På baggrund af de sidste års store interesse for u-landshjælp herhjemme og i udlandet kan man godt undre sig over den danske presses ringe omtale af verdenshandelskonferencen sidste år og det nye GATT-kapitel fra februar i år. Verdenshandelskonferencen, der fandt sted i tiden 23/3 til 16/6 1964, affødte oprettelsen af en verdensomspændende handelsinstitution UNCTAD (United Nations Conference for Trade and Development), der væsentligst skal beskæftige sig med de fattige landes handels- og udviklingsproblemer. GATT-møderne i år resulterede i et nyt kap. IV til GATT-overenskomsten, i hvilket en række særlige bestemmelser til fordel for udviklingslandene blev indføjet uden iøvrigt at ændre traktatens hidtidige indhold[1]). Med disse nydannelser, den permanente verdenshandelskonference UNCTAD og det nye kap. IV, har henholdsvis F.N. og GATT taget de første skridt ad den vej, der antagelig er den eneste farbare, hvis svælget mellem de rige og de fattige nationers levestandard skal hindres i fortsat at udvides og snarere skal mindskes. Og dette er sket ved at acceptere »aid by trade-princippet«, princippet om hjælp gennem handel.

Efter 2. verdenskrig har først U.S.A. og siden hele den såkaldte vestlige verden engageret sig i udviklingshjælp med en entusiasme, der undertiden ikke har været politisk bestemt. Store gavebeløb, lavtforrentede lån, uddannelse af u-landsstudenter på egne universiteter, fredskorps, gratis våben – på alle disse og endnu flere områder er der ydet en vældig og bekostelig indsats fra de velstående landes side, hyppigt via F.N., for at sætte en økonomisk vækstproces i gang i de tilbagestående lande. Men resultaterne har ikke stået mål med anstrengelserne. Pr. capita-indkomsten er i de sidste 10 år fra år til år steget procentvis mindre i u-landene som helhed end i den vestlige verden som helhed.

Hvad skyldes dette? 2 hovedgrupper af årsager må anføres: Befolkningseksplosionen og den handelspolitiske disfavorisering af u-landene. Med hensyn til det første har dr. Prebisch, generalsekretæren for UNC-

[1]) Kap. IV er gengivet i appendix 1 efter artiklen.

TAD, foretaget en meget interessant beregning i en rapport, der dannede oplægget til verdenshandelskonferencen sidste år[2]). Ved at forudsætte en økonomisk vækst på 5 pct. årligt i u-landene, svarende til, hvad F.N.s generalforsamling har vedtaget for udviklingstiåret, har Prebisch beregnet, at selv en så høj vækstrate ikke ville betyde mere end en årlig pr. capita-stigning på 2,6 pct. som følge af den voldsomme befolkningstilvækst. Til sammenligning: Regeringens økonomiske eksperter regner med en 4 pct. pr. capita-realindkomststigning i Danmark i 1965. På denne baggrund kan det ikke undre, at børnebegrænsningsdiskussionen fra tid til anden blusser op i F.N.-kredse, og man kan kun beklage, at religiøse og racemæssige anskuelser hindrer en effektiv indsats fra F.N.s side på dette område. Problemets alvor og perspektiv blev trukket frem i en tale, Thorkil Kristensen holdt på Handelshøjskolen i 1963, hvor han sagde: »Der er jo i det meget lange løb, og dermed tænker jeg på århundreder og årtusinder, kun een tilvækstrate for befolkningen, som er acceptabel på denne klode, og det er nul. Selv en ganske lille tilvækstprocent for befolkningen vil jo over nogle århundreder give helt utænkelige resultater, og de nuværende tilvækstprocenter vil give uacceptable resultater i løbet af forholdsvis få årtier«[3]). I de fleste tilbagestående lande ligger tilvækstprocenten på mellem 2 og 3 procent årligt; mens befolkningen for eksempel i Europa vokser med gennemsnitligt noget mindre end 1 pct. om året. –

Lige så umuligt det har været at få gennemført undervisning i børnebegrænsning i u-landene, lige så umuligt har det indtil for nylig været at få de velstående lande til at føre en for de tilbagestående lande gunstig handelspolitik. Indtil foråret 1964 havde den udtalte vilje til at hæve levestandarden for 2/3 af jordens befolkning, nemlig for dem, der bor i de tilbagestående lande, alene ytret sig ved de tidligere nævnte direkte hjælpeforanstaltninger. Gaver – også særdeles betydelige – var man indstillet på at yde; men købe flere af de fattige landes forarbejdede varer, det kunne der ikke være tale om. – 30'ernes mørke depressionsspøgelse blev straks hentet op af den økonomiske histories annaler af erhvervsfolk, der i givet fald ville blive påført konkurrence.

Indkaldelsen af den globale verdenshandelskonference sidste år, hvori 120 af F.N.s 122 medlemslande deltog, betød for så vidt ikke et skift i de rige landes indstilling. Verdenshandelskonferencen kom i stand efter et stærkt pres fra u-landsside gennem flere år. I december 1961 havde F.N.s 16. plenarforsamling, som en logisk følge af resolutionen om F.N.s udviklingstiår, vedtaget en resolution om international handel som hovedmidlet

[2]) »Prebisch-rapporten« er nævnt i appendix 3s litteraturfortegnelse.

[3]) Thorkild Kristensens tale på Handelshøjskolen i 1963 er optrykt i Thorkil Kristensen og P. Nyboe Andersen: *U-landshjælpen og erhvervslivet*. Eksportinstituttets Småskrifter nr. 2, Kbhvn. 1963.

til økonomisk udvikling, og heri opfordredes generalsekretæren til at undersøge *betimeligheden* af at sammenkalde en handelskonference om råvareproblemerne. Det lå i luften, at en sådan konference væsentligst skulle beskæftige sig med u-landenes problemer, og det viser noget om magtforskydningen i F.N.s generalforsamling – af F.N.s medlemsstater regnes 79 som underudviklede – at de vestlige lande i august 1962 på ECOSOC's 34. samling[4]) modstræbende gik med til afholdelse af en verdenshandelskonference, dog på betingelse af at der gaves fornøden tid til forberedelsen af denne. Vesten havde forskellige sager, der skulle ordnes først: Storbritanniens tiltrædelsesforhandlinger med EEC-landene, sidstnævntes associeringsforhandlinger med landenes tidligere kolonier, og man ville også helst have Kennedy-toldforhandlingerne og U.S.A.s præsidentvalg afviklet før konferencen. Det sidste lykkedes dog ikke, da udviklingslandene på F.N.s 17. plenarforsamling insisterede på afholdelse af konferencen i 1964's første måneder. –

I det følgende skal forsøges en kort opsummering og vurdering af konferencens vigtigste resultater, herunder en vurdering af den betydning, konferencens rekommandationer fik ved udformningen af det nye GATT-kapitel.

1.

Som et af de største resultater, u-landene opnåede på konferencen, må nævnes det, at konferencen blev institueret som et permanent organ under F.N.s generalforsamling med møder mindst hvert tredie år. Samtidig besluttede man at oprette et handels- og udviklingsråd (Trade and Development Board) til varetagelse af en lang række løbende opgaver, som blandt andet ville nødvendiggøre regelmæssige møder 2 gange årligt. Under dette styrelsesråd skulle nedsættes i hvert fald 3 komiteer for henholdsvis *råvarespørgsmål, industrivarespørgsmål* og *finansielle spørgsmål*. Disse UNCTAD-organer skulle endelig have et særligt sekretariat under ledelse af en generalsekretær, underlagt F.N.s generalsekretær. – UNCTAD bliver landemæssigt set den mest omfattende samarbejdsinstitution i verden, idet dens medlemskreds ikke blot omfatter alle F.N.s medlemslande, men også lande, som alene er medlemmer af en af F.N.s særorganisationer. Herved sikres for eksempel Schweiz og Vesttyskland adgang til UNCTAD.

Man kan opfatte UNCTADs oprettelse som stiftelsen af et organ til sikring af en videreførelse af det på verdenshandelskonferencen i 1964 indledte arbejde med udviklingslandenes handelsmæssige og finansielle problemer, herunder en sikring af, at konferencens mange henstillinger (rekommandationer) virkeliggøres. En fuldstændig vurdering af UNCTADs

[4]) ECOSOC står for F. N.s økonomiske og sociale råd.

formål må dog sammenkæde denne organisations oprettelse med den gennem 50'erne stadig større utilfredshed fra u-landenes side med GATT, der ikke evnede at afskaffe industrilandenes hindringer for importen af landbrugsprodukter og råstoffer fra udviklingslandene. Utilfredsheden med GATT blev ikke mindre i begyndelsen af 60'erne, hvor flere og flere lande (incl. de kommunistiske) sluttede op om kravet om at søge oprettet en international handelsorganisation med global tilslutning og med større fasthed og styrke end GATT. På konferencen afviste de vestlige GATT-lande rigtignok kritikken af GATT, ligesom de afviste oprettelsen af et nyt verdensomfattende handelsorgan med betydelige beføjelser. UNCTAD og dens tilsluttede organer blev den kompromisløsning, som Vesten nødtvungent måtte billige.

Oprettelsen af UNCTAD har afgjort øvet indflydelse på de overvejelser, man i efteråret 1964 gjorde sig i GATT-hovedkvarteret i Genève, hvor en komité under forsæde af den danske ambassadør N. V. Skak-Nielsen forberedte nye bestemmelser til fordel for u-landene indpasset i GATT-traktaten. Arbejdet i denne komité var en videreførelse af bestræbelser, der startede allerede i efteråret 1958. På grundlag af »Haberlerrapporten«[5]) nedsattes nemlig i 1958 en række komiteer, hvoraf en fik til opgave at undersøge industrilandenes handelsskranker over for udviklingslandene nærmere. Denne komité udarbejdede lister over eksportvarer af særlig interesse for u-landene samt indhentede oplysninger hos industrilandene om disses importrestriktioner, toldsatser, interne afgifter m. v. på disse vareområder. Det drejede sig om varer som kaffe, te, kakao, oliefrø, metaller, træ, tømmer, læder- og bomuldsvarer, symaskiner, cykler, stålmøbler og sportsartikler. I denne komité fremlagde udviklingslandene et forslag til et aktionsprogram for industrilandene, hvori indgik tilsagn om og tidsfrister for afvikling eller nedsættelse af handelsskrankerne for udviklingslandenes vigtigste eksportvarer. I afsvækket form vedtoges aktionsprogrammet i maj 1963 af GATT-landene. Ved forelæggelsen af aktionsprogrammet på ministermødet påpegede den nævnte komité, at GATT savnede tilstrækkelige bestemmelser til at virkeliggøre programmet. Derfor foreslog man nedsættelsen af en komité (Skak-Nielsen komiteen), hvis opgave skulle være at foreslå et bedre retligt grundlag for GATT's bestræbelser på at udvide u-landenes handel.

Skak-Nielsen komiteen begyndte arbejdet efteråret 1963; men dens afgørende drøftelser fandt første sted september-oktober 1964. Ikke blot skulle jo aktionsprogrammets virkeliggørelse sikres ved nye bestemmelser i GATT's almindelige overenskomst – man ville også gerne se, hvilke resultater der opnåedes på verdenshandelskonferencen. Da komiteen i septem-

[5]) »Haberler-rapporten« er nævnt i appendix 3s litteraturfortegnelse.

ber 1964 genoptog sine overvejelser, opnåede udviklingslandene, at de nye GATT-bestemmelser (indeholdt i det nye GATT-kapitel IV's 3 artikler) blev holdt inden for de rammer, der var blevet fastlagt gennem verdenshandelskonferencens enstemmige rekommandationer. Dette må betragtes som en sejr for u-landene, og den blev vundet, blandt andet fordi de industrialiserede lande i GATT frygtede, at alt handelspolitisk initiativ i modsat fald fremover ville udgå fra den »farlige« nydannelse UNCTAD. Ved at indbygge verdenshandelskonferencens væsentligste resultater i GATT-traktaten kunne man dels bevare nogen u-landsinteresse for GATT og derved undgå, at denne institution blev en frimurerorden af velsituerede lande, dels kunne man bevare et forum, hvor Vesten kunne drøfte handelspolitik med politisk betydningsfulde u-lande uden al for meget kommunistisk indblanding. Det nye GATT-kapitel vil afgjort hindre, at alle mere verdensomspændende handelspolitiske drøftelser fremover vil blive ført i UNCTAD. GATT med den 64 kontraherende og 6 »associerede« lande overlevede endnu engang en kritisk situation[6]).

2.

Verdenshandelskonferencens organisatoriske opbygning kom til at ligne F.N.s plenarforsamlinger. Øverste organ var plenarforsamlingen, som var i virksomhed i de første og sidste uger, mens drøftelserne ellers blev henlagt til hovedkomiteer, hvoraf der oprettedes 5. Ved konferencens slutning behandlede plenarforsamlingen hovedkomiteernes rapporter med forslag til henstillinger fra konferencen. 3. hovedkomité under J. Stanovik fra Jugoslavien behandlede finansielle spørgsmål, herunder bistands- og gældsproblemer, og det var på dette område, man muligvis nåede længst under konferencen.

Baggrunden for u-landenes finansielle problemer var og er eksportindtægternes manglende evne til at stige i takt med valutaudgifterne til køb af industrivarer. U-landenes eksport består i overvejende grad af *primærvarer,* som støder på afsætningsmæssige vanskeligheder i industrilandene, hvilket dels viser sig ved ringe mængdeekspansion, dels ved at priserne ikke stiger i samme omfang som priserne på industrivarer. Forklaringen herpå må igen søges i flere forhold: 1) Primærvarers lave indkomstelasticitet, 2) landbrugsbeskyttelse for varer, industrilandene selv producerer, og fiskale toldsatser for tropiske primærvarer, 3) fremkomsten af syntetiske råstoffer til erstatning for u-landenes naturlige produkter og 4) den moderne industris stærkt formindskede spildprocent af råvarer. Ser vi på udviklingslandenes valutaudgifter, så beror den stærke ekspansion i disse dels på den

[6]) En oversigt over GATT-landene findes i appendix 2.

tilstræbte industrialisering, der nødvendiggør import af kapitaludstyr, dels på »demonstrationseffekten«. Sidstnævnte virker på den måde, at udviklingslandenes befolkninger ved den stadigt stigende kontakt med folk fra den udviklede verden får »demonstreret« forbrugsvaner og levevis, som de ønsker at kopiere, hvilket normalt må ske ved import af de pågældende varer. I den føromtalte Prebisch-rapport vurderes svælget mellem udviklingslandenes valutaudgifter og valutaindtægter til i 1970 at udgøre 20 milliarder $. Dog forudsætter denne beregning udviklingstiårets årlige økonomiske vækst på 5 pct. Om dette betalingsbalanceunderskuds størrelse er der en del uenighed. Ud fra samme forudsætninger som Prebisch beregner Yaleprofessoren Bela A. Balassa i sin bog *Trade Prospects for Developing Countries* fra 1964 valutagabet til 12 milliarder $, og andre økonomer er kommet til beløb mellem disse yderpunkter.

Disse stadigt voksende valutariske vanskeligheder (i 1960 var valutagabet »kun« ca. 5 milliarder $) var i årene forud for konferencen blevet drøftet og studeret ved flere lejligheder i verdensbanken (International Bank for Reconstruction and Development) og valutafonden (International Monetary Fund), uden at videregående skridt til sikring af udviklingslandenes valutalikviditet var blevet foretaget. Valutafonden havde nogle år tidligere lempet på de hidtil gældende bestemmelser for udviklingslandenes træk på fonden, men denne ændring anså u-landene for at være utilstrækkelig. De ønskede en *generel* kompensatorisk finansieringsordning, der sikrede dem langfristede midler i situationer, hvor valutaindtægterne svigtede på grund af ugunstig prisudvikling. Så vidt kunne de vestlige lande ikke gå; men på britisk initiativ udformedes en henstilling, som både Vesten og u-landene kunne billige. Denne henstillede til verdensbanken at undersøge gennemførligheden af et særskilt finansieringsarrangement for råvareeksporterende lande, som ellers på grund af svigtende eksportindtægter kunne blive forhindret i videreførelse af deres udviklingsprogrammer. Samtidig gik de vestlige lande i en anden henstilling med til at overveje en udbygning af valutafondens kompensatoriske kreditsystem. Ad denne vej skulle forstyrrelser i u-landenes udviklingsplaner altså søges undgået i den udstrækning, landene ikke selv havde skabt deres problemer for eksempel ved forcering af deres vækstbestræbelser. Den internationale udviklingsassociation I. D. A. (International Development Association), der er en underafdeling af verdensbanken, skulle stå for administrationen af det langfristede finansieringsarrangement, og midlerne til opbygning af en fond skulle fremskaffes hovedsageligt fra de industrialiserede lande.

Udviklingslandenes problemer på det finansielle område drejer sig ikke udelukkende om sikring af likviditeten. Også en stadig stigende rentebyrde forårsaget af en voksende gældstiftelse har givet anledning til bekymring. U-landene var derfor stærkt interesseret i at få nedsat de vestlige landes ud-

lånssatser, og helst så de indført en maksimalsats på 3 pct. Endvidere ønskede de regler om, at afdrag fortrinsvis skulle anvendes i de respektive udviklingslande. Disse forslag mødte kompakt modstand fra Vesten, og resultatet blev derfor en henstilling, tiltrådt af såvel de vestlige lande som udviklingslandene, om, at de finansielle særorganisationer skulle medvirke til at lette trængende udviklingslandes rentebyrde, når de på deres side søgte at opnå ligevægt på betalingsbalancen. Efter israelsk forslag vedtoges endvidere, at verdensbanken skulle undersøge muligheden af at oprette en renteudligningsfond til støtte for u-landenes optagelse af lån på det internationale kapitalmarked. Meningen med denne henstilling var at skabe en fond, tilvejebragt ved indskud fra de udviklede lande, der kunne udrede rentetilskud til nedbringelse af markedsrenten.

Som tidligere nævnt skulle der i UNCTADs organisatoriske opbygning indgå en særlig komité til behandling af finansielle spørgsmål, og dette kan muligvis hindre, at de mange undersøgelser på dette område bliver mere end blot interessante – d. v. s. også får praktiske konsekvenser. Med hensyn til GATT påvirkede de finansielle rekommandationer ikke direkte udformningen af det nye kapitel om udenrigshandel og udvikling, hvilket heller ikke kan undre, da finansforhold falder uden for GATTs egentlige interessesfære.

3.

Hvis den problemstilling accepteres, at u-landenes moderate vækst ikke skal nedbringes, men snarere sættes i vejret, vil disse lande i mange år endnu have behov for en meget stor import. Erkender man yderligere, at tilvejebringelse af midler til dækning af et fortsat stort valutagab er umuligt, er den eneste løsning på længere sigt: eksportekspansion. Under 2 så vi kort på årsagerne til primærvarernes afsætningsvanskeligheder, der ikke alene beror på industrilandenes landbrugsprotektionisme og fiskale toldsatser på visse tropiske produkter. Imidlertid er det på dette felt, u-landene politisk må sætte ind, hvis deres afsætningsforhold for disse varer skal fremmes. De øvrige årsager er af mere strukturel og uafvendelig karakter. På verdenshandelskonferencen behandlede 1. komité under forsæde af argentineren Grinspun »de internationale råvareproblemer«, hvor »råvarer« defineredes som det, vi normalt betegner ved det videregående »primærvarer«. Denne vold mod gængse begreber foretoges af u-landene for at holde u-landsgruppen intakt – for at hindre egentlige landbrugslande i at bryde ud og søge deres problemer løst særskilt. Da en stærk ekspansion af primærvareeksporten af de under 2 angivne grunde altså næppe er ventelig, erkendes det fra alle sider i dag, at u-landenes eksport af forarbejdede varer må bringes betragteligt i vejret. Under indisk ledelse diskuteredes disse »eksportproblemer for mere forarbejdede varer« i 2. komité.

De vestlige lande erkendte afsætningsproblemerne for primærvarer og erkendte nødvendigheden af, at u-landene skaber en større industrieksport. Imidlertid syntes man mest indstillet på at stoppe op og glæde sig over denne »nye« erkendelse – i hvert fald fik udviklingslandenes repræsentanter i 1. og 2. komité dette indtryk og drog konsekvensen heraf. U-landene udarbejdede i komiteerne en lang række rekommandationsforslag for den fremtidige handelspolitik, krævede afstemning og vedtog med deres egne stemmer mod Vestens disse forslag, som herefter bragtes til plenarforsamlingen. De vigtigste rekommandationsforslag begunstigede udviklingslandene på følgende måder: A. Fuldstændig afvikling af toldsatser og interne afgifter på råvarer (altså primærvarer), B. indgåelse af omfattende, internationale prisstøtteaftaler for råvarer (primærvarer), C. øjeblikkelig afskaffelse af alle ikke-toldmæssige skranker for forarbejdede varer og D. det samme for en nærmere specificeret række af toldsatser, E. de øvrige toldsatser skulle nedsættes straks med 50 pct. af mestbegunstigelsessatsen, og de sidste 50 pct. aftrappes over en kortere periode, således at u-landene opnåede toldfrihed for alle forarbejdede varer i løbet af et kortere åremål.

Det fremgår af en beretning, udarbejdet af den danske delegation til verdenshandelskonferencen[7]), at »de vestlige lande blev overraskede over udviklingslandenes tilsyneladende kompromisløse linie« på det handelspolitiske område. Man nåede dog frem til et kompromis under konferencens slutfase, hvor det lykkedes ved stor ihærdighed særlig fra engelsk og fransk side at overbevise de fleste u-lande om, at flertalsrekommandationer imod de industrialiserede lande var formålsløse og endog kunne være farlige for de resultater, der trods alt var blevet opnået på konferencen. I det endelige kompromis indgik en række ingredienser. a) I videreførelse af GATT-aktionsprogrammets linie henstilledes til industrilandene at fjerne eller nedsætte toldsatser og interne afgifter på råvarer af særlig interesse for u-landene samt nedbringe toldbeskyttelsen på de af sådanne råvarer fremstillede produkter. Denne afvikling skulle så vidt muligt være tilendebragt inden udgangen af 1965. Disse handelsfrigørelsesskridt skulle dog foretages i overensstemmelse med mestbegunstigelsesprincippet, idet særligt U. S. A. nødigt så dette princip om ikke-diskrimination rokket. U-landene kan altså ikke regne med *særlige* toldlettelser til fordel for dem. De kan kun håbe på, at de udviklede lande vil fjerne eller nedbringe toldsatser på varer, der særlig har betydning i u-landenes eksportsortiment. Denne henstilling blev optaget næsten ordret i det nye GATT-kapitels vigtigste paragraf, nemlig artikel XXXVII § 1. Man bemærker altså, at u-landene heller ikke hos GATT fik fjernet det af dem så forhadte mestbegunstigelsesprincip, der

7) Denne beretning er omtalt i appendix 3s litteraturfortegnelse. Citatet er hentet fra side 24.

hindrer, at de enkelte udviklede lande kan give særtoldsatser for tilbagestående landes varer.

b) U-landene ønskede som nævnt ud over nedbrydelse af handelsskrankerne for deres primærvarer også omfattende prisstøtteaftaler til forbedring af deres »terms of trade«, og denne tanke fandt almindelig genklang hos EEC-landene, men mødtes med afsky af U.S.A. EEC-landene så med sympati på en markedsorganisation af samme type som den, der er ved at blive bygget op i fællesmarkedet, men modsatte sig til gengæld nedbrydelse af handelsskrankerne efter det under a) omtalte mønster. Resultatet blev en henstilling om, at der skulle forberedes forhandlinger vare for vare om internationale aftaler til stabilisering og om muligt forhøjelse af råvarepriserne. Principper og retningslinier for disse aftaler enedes man om at henvise til yderligere behandling i den forudsete underkomité for råvareproblemer. Denne henstilling kunne dog ikke støttes af andre industrialiserede lande end EEC-landene. Konferencen tilsluttede sig altså ønskeligheden af omfattende råvareaftaler, men overlod deres nærmere udformning til det nye styrelsesråd. Som omtalt under 1 var Skak-Nielsen komiteen indstillet på at holde det nye kapitel IV i GATT-traktaten inden for de rammer, verdenshandelskonferencens rekommandationer afstak. GATT's stilling til internationale råvareaftaler måtte derfor nødvendigvis formuleres så vagt, som det er sket i artikel XXXVIII § 2, jfr. appendix 1.

Med hensyn til afvikling af handelsskrankerne for de forarbejdede varer opnåede u-landene meget pauvre resultater. Sammenligner man 2. komités rekommandationsforslag, som det gennemtrumfedes af u-landene, med de endelige henstillinger, kan man sige, at *ingen* af ønskerne opfyldtes blot tilnærmelsesvis. U-landenes ønske om øjeblikkelig afskaffelse af handelsskranker for visse varer og toldreduktion på 50 pct. plus aftrapningsordning for de øvrige blev i 2 henstillinger fra konferencen til *en opfordring til de vestlige industrilande om tilvejebringelse af de størst mulige toldnedsættelser til fordel for udviklingslandene* samt *en anmodning til F.N.s generalsekretær om nedsættelse af en sagkyndig komité, der fordomsfrit kunne udarbejde en redegørelse om fordele og ulemper ved præferencer og endvidere angive den mest hensigtsmæssige måde at gennemføre sådanne på.* Den danske delegation til verdenshandelskonferencen konkluderer om de opnåede resultater på de forarbejdede varers område med følgende lakoniske ord: »Konferencen nåede således ikke til en principerklæring om toldpræferencers ønskelige gennemførelse, men gav dog en fornyet tilskyndelse til industrilandene om at foretage toldnedsættelser for udviklingslandenes eksportvarer«.

Vender vi os atter mod GATT's kapitel IV, fremgår der ikke af den vigtige artikel XXXVII nogen principiel forskellig behandling af primær- og sekundærvarer. Når industrilandene forpligtes til 1) at tilstræbe afvik-

ling af handelsskrankerne for varer af særlig interesse for udviklingslandene, 2) at afholde sig fra at forøge handelsskrankerne for sådanne varer samt 3) undlade at indføre nye fiskale afgifter, der kan hindre en forbrugsudvidelse af varer, som særligt fremstilles i udviklingslandene, så dækker varebegrebet *også industrivarer*. I »Forslag til folketingsbeslutning« angående ratifikation af GATT-protokollen indeholdende kapitel IV[8]) siges det i fortolkningen ligeud (side 4): »Bestemmelsen om afvikling af handelsskranker gælder i modsætning til aktionsprogrammet principielt alle varer af særlig interesse for udviklingslandene, altså såvel råstoffer som industrivarer og landbrugsvarer«. Denne formelle ligestilling kan godt i sig selv tolkes som en gevinst for u-landene. Ved forhandlingsbordet kan industrilandene ikke som førhen åbne debatten med: »Nå, hvor meget skal vi så nedsætte kaffetolden med denne gang?« Kan u-landene specialisere sig på visse industrielle områder, har de for fremtiden mulighed for at forhandle om toldlettelser for sådanne industrivarer under henvisning til artikel XXXVII § 1.

På verdenshandelskonferencen vedtoges 59 rekommandationer, hvortil kom 27 vedtagelser om handels- og bistandsprincipper. Sidstnævnte, som det her vil føre for vidt at komme nærmere ind på, fremstod som resultat af drøftelserne i 5. komité. Disse principper fik for mere end halvdelens vedkommende ikke flertallet af de vestlige landes stemmer, hvilket hang sammen med, at de hyppigt gik langt ud over de tilsvarende henstillinger. Danmark kunne således kun stemme for de i alt 15 principper, der nogenlunde fulgte konferencens rekommandationer. Når disse principper ikke behøver nærmere omtale her, beror det i øvrigt på, at de ikke, som meningen var, blev vedtaget i sin helhed, selv om de hver for sig godkendtes af plenarforsamlingen (ofte kun med u-landenes stemmer). Det er utænkeligt, at udviklingslandene i fremtiden vil kunne kræve konkrete foranstaltninger gennemført alene under henvisning til de vedtagne principper – og det gør naturligvis disse temmelig formålsløse.

I det foregående er verdenshandelskonferencens *væsentligste* resultater på det institutionelle, finansielle og handelspolitiske område omtalt. En lang række henstillinger særligt på det handelspolitiske område om *fremme af udviklingslandenes indbyrdes samhandel med råvarer og industrivarer ved præferencearrangementer, imødegåelse af konkurrencen fra syntetiske og industrielt fremstillede råstoffer, kriterier for ophjælpningen af eksportindustrier i udviklingslandene, fremme af private udenlandske investeringer i udviklingslandene* o. lign. er ikke blevet drøftet i det foregående, fordi *disse rekommandationer* efter deres ordlyd er af mindre gennemgribende karakter. Kun bør det bemærkelsesværdige fremhæves, at det handels-

[8]) Jfr. omtalen af dette forslag i appendix 3s litteraturliste.

politiske område, hvor hovedresultaterne set fra u-landsside var mindst, har flest konkrete forslag i periferien af de centrale problemer. Om dette skyldes vestlig velvilje grundet på dårlig samvittighed eller stædig tro på gyldigheden også i u-landsproblematikken af tesen om de mange små bække, der kan blive en forfærdelig stor å – dette årsagsforhold skal ikke her søges udredet.

Til omtalen i det foregående af det nye GATT-kapitel skal ikke meget tilføjes. Som nævnt fremgår de udviklede landes *forpligtelser* af artikel XXXVII, idet artikel XXXVI kun opstiller *principper og mål,* og artikel XXVIII alene omhandler *de kontraherende parters fælles optræden,* når de høje mål i henhold til artikel XXVI skal fremmes. I appendix 1 er kapitel IV gengivet, og man vil her kunne konstatere, at alene artikel XXXVII reelt betyder noget. Artikel XXXVI's kærlighedserklæring til u-landene er forståelig særlig på baggrund af de rådende storpolitiske forhold, og artikel XXXVIII's beslutning om »at løfte i flok« skader vel heller ikke. I den hjemlige debat er der i øvrigt lagt stor vægt på betydningen af *fælles optræden.* På Danmarks Industriforenings generalforsamling den 13. april i år udtalte for eksempel direktør I. C. Thygesen, Industrirådets formand: »For nylig er der til GATT-aftalen føjet nye regler, der stiller u-landene handels- og toldpolitisk gunstigere end GATT's øvrige medlemmer. Også den nye permanente institution under F.N. – UNCTAD –, der blev resultatet af sidste års verdenshandelskonference, har til opgave at give udviklingslandene er bedre placering i handelssamkvemmet. Dette er rimeligt – *men kun under den bestemte forudsætning, at de industrialiserede lande i fællesskab påtager sig de forpligtelser, der følger hermed. Derimod kan vi ikke acceptere, at Danmark som et land med begrænsede ressourcer går i spidsen for en sådan politik.* Ved praktiseringen af disse regler må der derfor tages hensyn til den danske industri, der traditionelt producerer varer, som de nye lande med forkærlighed kaster sig over, når de starter deres industrialisering. Antager importen af for eksempel tekstilvarer et sådant omfang og en sådan karakter, at der er tale om urimelig priskonkurrence, må vi henholde os til den nye valutalovs bestemmelse om, at der ved regulering af import kan tages hensyn til rimelige konkurrencevilkår«. – Nødvendigheden af fælles optræden er nok ubestridelig, men artikel XXXVIII indebærer den fare for u-landene, at et vestligt land hentet til konsulation hos GATT i henhold til artikel XXXVII § 2 kan begrunde ufuldstændig opfyldelse af forpligtelserne efter foregående paragraf med, at enkelte andre lande heller ikke har foretaget det ønskede. Det er derfor for tidligt at udtale sig om, hvorvidt artikel XXXVIII er fordelagtig eller skadelig for u-landene.

I sin tale på Handelshøjskolen i 1963, hvorfra der tidligere er citeret, sagde Thorkil Kristensen blandt andet: ». . . jeg vil ikke anse det for usand-

synligt, at det på en række områder bliver lettere at få industrien hurtigt udviklet end landbruget (i u-landene) ...«, og begrundelsen er, at der er »en række industrier, som forholdsvis hurtigt kan etableres i de byer, hvor man jo allerede er i betydelig nærmere berøring med civilisationen, end man er i Asiens og Afrikas talrige landsbyer. Vi har allerede set den betydelige udvikling af tekstilindustrien i Hongkong, Indien, Pakistan og andre u-lande. De forholdsvis simple greb, der skal gøres af unge kvinder i et bomuldsspinderi, kan lige så godt gøres af en ung pige i Indien eller Pakistan, som de kan gøres af en ung pige i Danmark eller De forenede Stater«. Denne erkendelse gør ligestillingen mellem landbrugs- og industrivarer i artikel XXXVII betydningsfuld og gør direktør I. C. Thygesens frygt (jfr. citatet foran) velbegrundet. En anden sag er, at man for tiden fortrinsvis følger det gamle spor og koncentrerer opmærksomheden om toldlettelser for *råvarer,* der særlig er af eksportinteresse for de underudviklede lande. Og dette er for så vidt berettiget, som der selv på råvareområdet, hvor det i mange år har været et mål at fjerne handelsskrankerne, endnu er nået meget lidt. Af tropiske produkter er således kun te, kakao og tropisk tømmer blevet toldfri i et flertal af GATT-industrilande. Kaffetolden, der vel må betragtes som en ren finanstold, er for eksempel kun i enkelte lande blevet nedsat, og ser vi på tobaksvarer og olieprodukter, konstateres stigende afgifter – som regel i form af større forbrugsbeskatning. Det er et spørgsmål, om Danmark, som i en årrække har bestræbt sig på at opbygge prestige i de »nye« lande, ikke skulle placere sig som foregangsland ved inden for GATT aktivt at arbejde for 1) fjernelse af alle fiskale toldsatser og 2) fiksering af forbrugsafgifterne på tropiske produkter[9]) såvel i uforarbejdet som forarbejdet form. Et fællesnordisk initiativ på dette område er vel ikke utænkeligt. På længere sigt må målet naturligvis være fjernelse af handelsskrankerne også for de øvrige primærvarer, d. v. s. for varer, der lige så vel fremstilles i tempererede som i tropiske zoner. Dette mål kan dog kun nås, hvis ikke-diskriminationsprincippet (mestbegunstigelsesprincippet) fraviges i de tilfælde, hvor de begunstigede lande er underudviklede. Ligeledes må vor hjemlige strukturrationalisering af landbruget være tilendebragt, før et sådant dansk initiativ er politisk muligt.

Sluttelig nogle ord om mulighederne for fjernelse af handelsskrankerne for u-landenes industrivarer. Man må her straks gøre sig klart, at der endnu ikke findes nogle betydelige industrivareområder, på hvilke u-landene har en *særlig* eksportinteresse. De udviklede lande kan derfor ikke for eksempel sænke toldsatserne generelt for visse industrivarer med henblik på at forøge u-landenes eksportindtægter. Den ved de lavere toldsatser fremkaldte

[9]) Eksempler på disse: Bananer, kaffe, kakao, te, krydderier, sukker, tobak, olie og olieprodukter, oliefrø, palmeolie, fiskeolie, jute, bomuld, silke, tropiske træprodukter og gummi.

forbrugsudvidelse vil nemlig først og fremmest gavne andre industrilande, som også producerer de pågældende varer. Dette betyder, at toldlettelser for industrivarer må gives på præferencebasis, hvis målet er skabelse af en større industrieksport fra u-landene. I denne henseende påkalder et nyligt australsk initiativ inden for GATT stor interesse. På GATT-rådets møde den 28. maj fremførte den australske repræsentant en ansøgning om tilladelse til at sætte sig ud over GATT-traktatens artikel I (mestbegunstigelsesprincippet) ved import af industrivarer og halvfabrikata fremstillet i underudviklede lande[10]). Den australske delegerede begrundede ansøgningen med, at en mildnelse af mestbegunstigelsesklausulen er absolut nødvendig, hvis man vil bidrage til at skabe en større industrieksport fra u-landene, fordi størstedelen af disse landes industrier endnu ikke er konkurrencedygtige på verdensmarkedet. Australien ønskede derfor at forbedre u-landenes position på sit marked ved fastsættelse af præferencetoldsatser, der lå under mestbegunstigelsessatserne, men ville i øvrigt ikke diskriminere u-landene imellem. For ikke at skade andre industrilandes og australsk industri alvorligt var den australske regering i øvrigt indstillet på at sammenkoble præferencesatserne med en kvoteringsordning. Det australske initiativ blev på rådsmødet hyldet stærkt af u-landene, og rådet nedsatte en særlig arbejdsgruppe til behandling af ansøgningen.

Grundet på forskellen i erhvervsstruktur mellem Danmark og Australien (Australien er fortrinsvis et landbrugsland) og ligeledes på grund af den danske industris store hjemmebasis er et dansk initiativ lig det australske næppe politisk og økonomisk muligt endnu. Imidlertid må Danmark vise sin gode vilje ved at støtte Australiens og andre landes bestræbelser på at lette adgangen for u-landenes industrieksport. Dansk industri er konkurrencedygtig – det viser ikke mindst den stadigt ekspanderende industrieksport til fællesmarkedslandene på trods af høje toldmure. Man behøver derfor næppe frygte et stort tilbageslag på de internationale markeder. Dertil kommer, at u-landenes industrielle eksportsortiment ikke ligner det danske i særlig høj grad, selv om direktør I. C. Thygesen har ret i, at udviklingslandenes industrielle opbygning ofte er centreret omkring tekstilvarerne, hvor landene hyppigt i forvejen er i besiddelse af »know-how«.

[10]) GATTs bekendtgørelse om dette andragende i en pressemeddelelse af 3. juni 1965 er omtalt i litteraturlisten, appendix 3.

APPENDIX 1

GATT-TRAKTATENS IV DEL

Udenrigshandel og udvikling

ARTIKEL XXXVI

Principper og mål

1. De kontraherende parter,

a) der erkender, at denne overenskomst grundlæggende mål omfatter en forbedring af levestandarden og en fortsat udvikling af alle de kontraherende parters økonomi, og betragter opnåelsen af disse mål som særlig påkrævet for de mindre udviklede kontraherende parter;

b) der erkender, at de mindre udviklede kontraherende parters eksportindtægter kan yde et afgørende bidrag til deres økonomiske udvikling, og at størrelsen af dette bidrag afhænger af de priser, som de mindre udviklede kontraherende parter betaler for forsyningsmæssigt vigtige varer, af omfanget af deres eksport samt de priser, de opnår for denne eksport;

c) der konstaterer, at der er stor forskel på levestandarden i mindre udviklede lande og andre lande;

d) der erkender, at både en individuel og en fælles indsats er nødvendig for at fremme de mindre udviklede kontraherende parters økonomiske udvikling og fremkalde hurtige forbedringer af levestandarden i disse lande;

e) der erkender, at den internationale handel som middel til at opnå økonomisk og social fremgang bør foregå efter regler og fremgangsmåder – samt foranstaltninger iværksat i henhold til sådanne regler og fremgangsmåder – som er i overensstemmelse med de i denne artikel omhandlede mål;

f) der konstaterer, at *de kontraherende parter* vil kunne sætte mindre udviklede kontraherende parter i stand til at bringe særlige forholdsregler i anvendelse for at fremme deres udenrigshandel og udvikling;

er blevet enige om følgende:

2. Der tiltrænges en hurtig og varig forøgelse af de mindre udviklede kontraherende parters eksportindtægter;

3. Der tiltrænges en positiv indsats for at sikre de mindre udviklede kontraherende parter en andel af væksten i udenrigshandelen, svarende til det af deres økonomiske udvikling skabte behov;

4. I betragtning af, at mange mindre udviklede kontraherende parter fortsat er afhængige af eksport af et begrænset antal råvarer, er der et behov for i videst muligt omfang at skaffe disse varer adgang til verdensmarkedet på gunstigere og mere acceptable vilkår og i givet fald at finde frem til foranstaltninger, som vil kunne stabilisere og forbedre vilkårene på ver-

densmarkedet for disse varer, herunder især forholdsregler, som tager sigte på stabile, rimelige og lønnende priser, idet formålet hermed skal være at muliggøre en udvidelse af verdenshandelen og efterspørgselen samt en dynamisk og stadig vækst i realværdien af disse landes eksportindtægter og således skaffe dem voksende midler til deres økonomiske udvikling;

5. De mindre udviklede kontraherende parters hurtige økonomiske udvikling vil kunne lettes ved at gøre deres økonomiske struktur alsidig og ved at undgå en for udstrakt afhængighed af råvareeksport. Der er derfor behov for udvidet adgang på gunstige vilkår og i størst muligt omfang til markeder for forædlede produkter og færdigvarer, der er eller vil kunne blive af særlig eksportinteresse for de mindre udviklede kontraherende parte;

6. På grund af de mindre udviklede kontraherende parters stadige uopfyldte behov for eksportindtægter og andre valutaindtægter, er der en betydningsfuld sammenhæng mellem udenrigshandel og økonomisk udviklingsbistand. Der er derfor behov for et nært og fortløbende samarbejde mellem *de kontraherende parter* og de internationale låneinstitutioner, således at de så effektivt som muligt kan bidrage til at lette de byrder, som disse mindre udviklede kontraherende parter påtager sig af hensyn til deres økonomiske udvikling;

7. Der er behov for et hensigtsmæssigt samarbejde mellem *de kontraherende parter,* andre samarbejdsorganer på regeringsplan og de af De Forenede Nationers organer og særorganisationer, hvis virksomhed berører de mindre udviklede landes udenrigshandel og økonomiske udvikling;

8. De udviklede kontraherende parter forventer ikke gensidighed for de forpligtelser, som de påtager sig under handelsforhandlinger, til at nedsætte eller afskaffe told og andre hindringer for de mindre udviklede kontraherende parters udenrigshandel;

9. Vedtagelsen af foranstaltninger til gennemførelse af disse principper og mål skal ske ved en bevidst og formålsbestemt indsats fra de kontraherende parters side, både hver for sig og i fællesskab.

ARTIKEL XXXVII

Forpligtelser

1. De udviklede kontraherende parter skal i videst muligt omfang, d. v. s. medmindre tvingende grunde, herunder lovgivningsmæssige hensyn, gør det umuligt:

a) lægge stor vægt på nedsættelse og afskaffelse af handelsskranker for varer, der er eller måtte blive af særlig eksportinteresse for mindre udviklede kontraherende parter, herunder told og andre restriktione, der indebærer en urimelig forskelsbehandling af sådanne varer i henholdsvis uforarbejdet og forarbejdet form;

b) afholde sig fra at indføre eller forøge incidensen af told eller andre importskranker på varer, der er eller vil kunne blive af særlig eksportinteresse for mindre udviklede kontraherende parter; og

c) i) afholde sig fra at indføre nye finanspolitiske foranstaltninger, og

ii) i forbindelse med omlægninger af deres skattepolitik tilstræbe en snarlig indskrænkning og afskaffelse af finanspolitiske foranstaltninger, som i væsentlig grad vil kunne hindre eller hindrer væksten af forbruget af sådanne råvarer i naturlig eller i forarbejdet form, som udelukkende eller i overvejende grad fremstilles i de mindre udviklede kontraherende parters landområder, og som særligt gælder for sådanne varer.

2. a) Nårsomhelst det må antages, at en bestemmelse i stk. a), b) eller c) i paragraf 1 ikke efterleves, skal sagen forelægges *de kontraherende parter* enten af den kontraherende part, der ikke efterlever vedkommende bestemmelse, eller af en hvilken som helst anden interesseret kontraherende part.

b) i) *De kontraherende parter* skal, såfremt en interesseret kontraherende part fremsætter anmodning derom, og uden derved at foregribe eventuelle bilaterale drøftelser, indlede konsultationer om spørgsmålet med den pågældende og med alle interesserede kontraherende parter med henblik på at søge opnået en for alle de pågældende kontraherende parter tilfredsstillende løsning og derved fremme de i artikel XXXVI opstillede mål. Under sådanne konsultationer skal de fremførte begrundelser for, at bestemmelserne i paragraf 1, a), b) eller c) ikke er blevet gennemført, gøres til genstand for undersøgelse.

ii) Da det i visse tilfælde vil være lettere for de enkelte kontraherende parter at gennemføre bestemmelserne i stk. a), b) og c) i paragraf 1, hvis der træffes foranstaltninger i fællesskab med andre, udviklede kontraherende parter, vil sådanne konsultationer i givet fald kunne tage sigte herpå.

iii) *De kontraherende parters* konsultationer vil endvidere i givet fald kunne tage sigte på at opnå enighed om en fælles optræden med henblik på at fremme overenskomstens mål som forudsat i artikel XXV, paragraf 1.

3. De udviklede kontraherende parter skal:

a) bestræbe sig for så vidt muligt at holde handelsavancer på et rimeligt niveau i tilfælde, hvor regeringen direkte eller indirekte fastsætter salgspriser for produkter, der udelukkende eller i overvejende grad fremstilles i mindre udviklede kontraherende parters landområder;

b) tage under positiv overvejelse at gennemføre andre foranstaltninger, som tilsigter at øge mulighederne for en udvidet import fra mindre udviklede kontraherende parter og i dette øjemed medvirke til hensigtsmæssige internationale foranstaltninger;

c) tage særligt hensyn til de mindre udviklede kontraherende parters

handelsinteresser, når der tages stilling til anvendelsen af andre foranstaltninger, der i henhold til denne overenskomst er tilladt for at imødegå særlige problemer, og undersøge alle muligheder for konstruktive indgreb, før sådanne foranstaltninger bringes i anvendelse i tilfælde, hvor disse ville berøre de pågældende kontraherende parters væsentlige interesser.

4. De mindre udviklede kontraherende parter påtager sig at tage passende skridt til at gennemføre bestemmelserne i IV del til gavn for andre mindre udviklede kontraherende parter, og finde frem til forholdsregler, der er forenelige med deres egen øjeblikkelige og fremtidige udvikling og deres økonomiske og handelsmæssige behov under hensyntagen til såvel handelens hidtidige udvikling som til de mindre udviklede kontraherende parters handelsinteresser set under ét.

5. Under opfyldelsen af de i paragraf 1–4 nævnte forpligtelser skal hver af de kontraherende parter give alle andre interesserede kontraherende parter fuld og omgående adgang til konsultationer om alle sager eller vanskeligheder, der måtte opstå, i henhold til de i denne overenskomst fastsatte sædvanlige regler.

ARTIKEL XXXVIII

Fælles optræden

1. De kontraherende parter skal inden for rammerne af denne overenskomst og i øvrigt, når det er formålstjenligt, i fællesskab medvirke til at fremme de i artikel XXXVI opstillede mål.

2. *De kontraherende parter* skal i særdeleshed:

a) i givet fald træffe forholdsregler – også gennem internationale aftaler – med henblik på at tilvejebringe forbedrede og acceptable vilkår for adgang til verdensmarkedet for råvarer, som er af særlig interesse for mindre udviklede kontraherende parter, og finde frem til forholdsregle, der tager sigte på at stabilisere og forbedre vilkårene på verdensmarkedet for disse produkter, herunder forholdsregler som vil kunne tilvejebringe stabile, rimelige og lønnende priser for eksporten af sådanne produkter;

b) i anliggender vedrørende udenrigshandels- og udviklingspolitik tilstræbe et hensigtsmæssigt samarbejde med De Forenede Nationer og dens organer og særorganisationer, herunder eventuelle institutioner, der måtte blive oprettet på grundlag af rekommandationer fra De Forenede Nationers handels- og udviklingskonference;

c) deltage i analyser af mindre udviklede kontraherende parters udviklingsplaner og -politik, i undersøgelser af forholdet mellem udenrigshandel og bistand med henblik på at finde frem til konkrete forholdsregler, der vil kunne øge eksportevnen og lette adgangen til eksportmarkederne for de således udviklede industriers varer, og i denne forbindelse deltage i et hen-

sigtsmæssigt samarbejde med regeringer og internationale organisationer, herunder i særdeleshed organisationer der har indflydelse på finansiel bistand til økonomisk udvikling, i systematiske undersøgelser af forholdet mellem udenrigshandel og bistand i de enkelte udviklingslande med henblik på at tilvejebringe en overskuelig analyse af deres eksportevne og afsætningsmuligheder og i alle andre forholdsregler, der måtte være fornødne;

d) foretage en fortløbende undersøgelse af verdenshandelens udvikling med særligt henblik på vækstraten i de mindre udviklede kontraherende parters handel og rette sådanne henstillinger til de kontraherende parter som efter omstændighederne skønnes formålstjenlige;

e) medvirke til udvikling af gennemførlige metoder til udbygning af handelen med henblik på økonomisk udvikling gennem international harmonisering og tilpasning af de enkelte landes politik og bestemmelser, gennem teknisk og kommerciel standardisering inden for produktion, transport og afsætning og gennem eksportfremmende foranstaltninger ved tilvejebringelse af muligheder for en udbygning af oplysningstjeneste vedrørende handel samt ved udvikling af markedsundersøgelser; og

f) oprette sådanne institutioner som måtte være nødvendige for at fremme de i artikel XXXVI opstillede mål og iværksætte de i denne del af overenskomsten indeholdte bestemmelser.

APPENDIX 2

Oversigt over GATT-landene pr. 1/5 1965

I. Følgende lande er kontraherende parter i GATT:

Amerikas Forenede Stater
Australien
Belgien
Brasilien
Burma
Burundi
Cameroun
Canada
Centralafrikanske Republik
Ceylon
Chile
Congo (Brazzaville)
Cuba
Cypern
Dahomey
Danmark
Dominikanske Republik
Elfenbenskysten
Finland
Frankrig
Gabon
Gambia
Ghana
Grækenland
Haiti
Indien
Indonesien
Israel
Italien
Jamaica
Japan
Kenya
Kuwait
Luxembourg
Madagascar
Malawi
Malaysia
Malta

Mauritanien	Portugal	Tjekkoslovakiet
Nederlandene	Rhodesia	Togo
Nicaragua	Senegal	Trinidad-Tobago
Niger	Sierra Leone	Tyrkiet
Forbundsrepublikken Nigeria	Spanien	Forbundsrepublikken Tyskland
Norge	Storbritannien	Uganda
Ny Zealand	Sverige	Uruguay
Pakistan	Sydafrika	Østrig
Peru	Tanzania	Øvre Volta
	Tchad	

II. Lande der har tiltrådt GATT på foreløbige vilkår (medlemslande uden stemmeret):

Forenede Arabiske Republik	Island	Schweiz
Argentina	Jugoslavien	Tunesien

III. Lande der er tilknyttet GATT-samarbejdet (med adgang til at deltage i dets drøftelser):

Cambodia	Polen

IV. Tidligere koloniområder der fortsat de facto har GATT-rettigheder og -forpligtelser, medens de overvejer deres fremtidige stilling til GATT (en kvalificeret observatørstatus):

Algeriet	Congo (Leopoldville)	Ruanda
	Mali	Zambia

APPENDIX 3

Litteratur vedrørende verdenshandelskonferencen

1. Raul Prebisch, *Towards A New Trade Policy For Development,* udgivet af United Nations Conference on Trade and Development, 1964.

Denne såkaldte Prebisch-rapport udarbejdedes som omtalt i artiklen af verdenshandelskonferencens generalsekretær, Raul Prebisch, der senere også blev UNCTADs første generalsekretær. Rapporten, der er på 152 sider, skulle være et oplæg til konferencen, og den fik afgørende betydning for de førte drøftelser. Fra forskellig side er rapporten blevet kritiseret, fordi den spændte u-landenes forventninger alt for højt og derfor var medvirkende årsag til de første konferenceugers hyppige kriser.

2. Thorkil Kristensen og P. Nyboe Andersen, *U-landshjælpen og erhvervslivet*. Eksportinstituttets Småskrifter nr. 2, 1963.

Eksportinstituttet ved Handelshøjskolen i København offentliggør mindre arbejder vedrørende økonomiske og juridiske problemer inden for den internationale handel i serien Eksportinstituttets Småskrifter, hvoraf nr. 7 nu står foran udgivelse. Seriens nr. 2 gengiver to forelæsninger, holdt i 1963 af professor Thorkil Kristensen og professor P. Nyboe Andersen. De 2 forelæsningers emner var henholdsvis »U-landshjælpen som samlet problem for den vestlige verden« og »Den danske u-landshjælp og erhvervslivet«. For forståelsen af verdenshandelskonferencens drøftelser af u-landenes centrale problemer er særligt Thorkild Kristensens bidrag værdifuldt. Dette hæfte er på 51 sider.

3. Bela A. Balassa, *Trade Prospects for Developing Countries,* Illinois, 1964.

Denne bog er særlig interessant ved, at forfatteren belyser u-landenes fremtidige finansielle problemer gennem en analyse af den sandsynlige udvikling for forskellige eksportvaregrupper sammenholdt med industrialiseringens store importbehov. Som det fremgår af artiklen foran, når Balassa i sin 450 siders dybtgående analyse til et mindre fremtidigt valutagab end Prebisch, selv om disse to u-landseksperters præmisser er de samme. Megen nyttig statistik for u-landene kan hentes i denne bog, der absolut ikke tynges af egentlig teori.

4. *Beretning om De Forenede Nationers Konference om Handel og Udvikling (Verdenshandelskonferencen), Foråret 1964,* udgivet af den danske delegation til verdenshandelskonferencen, sept. 1964.

Denne rapport giver på 111 sider en meget omfattende og systematisk fremstilling af verdenshandelskonferencens forløb. Herudover gives en kort redegørelse for såvel konferencens tilblivelseshistorie som dens forberedelse. Rapporten er måske særlig interessant ved, at drøftelserne i de 5 hovedkomiteer er gengivet af netop de folk, der deltog i komitéarbejdet (Danmark var repræsenteret i alle hovedkomiteer).

5. Staffan Burenstam Linder, Världshandelskonferencen, *Ekonomisk Revy febr. 1964.*

Forfatteren af denne lille artikel på 4 sider deltog i det omfattende forberedelsesarbejde forud for verdenshandelskonferencen, og artiklen er da også skrevet før konferencens åbning og kan derfor ikke vurdere resultaterne, kun oplægget. Alligevel påkalder artiklen interesse, fordi Burenstam Linders vurdering af konferencens resultater *før starten* stemmer nøje overens med den almindelig opfattelse blandt »fagfolk« *efter konferencen.*

6. P. F. Naegeli, Verdenshandelskonferencen, *Danske Økonomer nr. 20, 1964.*

Denne artikel er antagelig den bedste kortfattede fremstilling, der findes på dansk af verdenshandelskonferencens forløb. Forfatteren deltog i konferencen som sagkyndig fra handelsministeriet og var specielt tilknyttet 2. hovedkomité, hvorfor vurderingen af de her opnåede resultater er af særlig interesse.

7. F.N.s handels- og udviklingskonference, *Udenrigsministeriets Tidsskrift nr. 34, 1964.*

Denne artikel giver ligesom ovenfor nævnte en kort oversigt over konferencens forløb, og de 2 artikler vurderer heller ikke de opnåede resultater forskelligt.

8. Nydannelse inden for F.N., *Udenrigsministeriets Tidsskrift nr. 10, 1965.*

Denne artikel giver en ganske detaljeret beskrivelse af UNCTADs organisatoriske opbygning og formål. UNCTADs baggrund, verdenshandelskonferencen sidste år, omtales kun sporadisk på dette sted.

Litteratur vedrørende det nye kapitel IV i GATT-traktaten

1. Gottfried Habeler, *Trends in International Trade,* Genève, 1958.

Denne af GATT udgivne publikation er resultatet af det arbejde, et ekspertudvalg under ledelse af professor Haberler udførte, hvorfor den også benævnes Haberler-rapporten. Udvalget var blevet nedsat i november 1957 og havde fået til opgave i en undersøgelsesrapport at klarlægge udviklingslandenes handelsproblemer med særlig vægt på råvareprisernes udvikling. Haberler-rapporten fik stor betydning som »baggrundsmateriale« ved de drøftelser, som i 1963 førte til vedtagelsen af GATTs aktionsprogram, hvorom henvises til artiklen.

2. Nils Montan: GATT vid skiljevägen, *Ekonomisk Revy nov. 1963.*

På 6 sider gives her en præcis formulering af de problemer, GATT i 50erne og begyndelsen af 60erne har stået overfor. Efter forfatterens mening vil Kennedyrunden og GATTs succes ved udformningen af den nye handelspolitik over for u-landene være afgørende for GATTs fremtid.

3. *Forslag til folketingsbeslutning angående Danmarks undertegnelse af den i Genève den 8. februar 1965 udfærdigede protokol om udvidelse af Den Almindelige Overenskomst om Told og Udenrigshandel med IV. del om Udenrigshandel og udvikling,* udgivet af Udenrigsministeriet.

Dette skrift indeholder: 1) Bemærkninger til forslag til folketingsbeslutning, 2) Oversigt over GATT-landene samt 3) »Protokol om udvidelse af Den Almindelige Overenskomst om Told og Udenrigshandel med IV. del om Udenrigshandel og Udvikling«. Sidstnævnte protokol gengives på såvel engelsk som dansk og med hele sit indhold, d. v. s. ud over de 3 artikler også fortolkningen af disse.

4. Nye Gatt-bestemmelser, *Udenrigsministeriets Tidsskrift nr. 16, 1965.*

Denne artikel tolker de nye GATT-artikler, og den aktuelle baggrund var Folketingets samtykke af 11. marts 1965 til undersøgelse af den nye GATT-protokol med artikler og fortolkninger.

5. Das »Entwicklungskapitel« des GATT-Statuts, *Neue Zürcher Zeitung, 28. november 1964.*

   Denne avisartikel kan udmærket så som eksponent for den tyske vurdering af det nye GATT-kapitels værdi. Den tyske presses vurdering afveg rigtignok kun lidt fra den danske opfattelse, men tyskerne syntes generelt noget mere pessimistiske med hensyn til udviklingskapitlets evne til at klare u-landenes handelsproblemer.

6. K. Storm Hansen, Ny GATT-kurs over for u-landene som dog stadig ikke er tilfredse, *Børsen den 11. 2. 1965.*

   Denne artikels læseværdighed beror ikke kun på, at det er en endog særdeles kyndig pressemand, der bedømmer de nye GATT-artikler. Artiklen er også interessant, fordi den belyser sammenhængen mellem verdenshandelskonferencens resultater og det nye kapitel IV.

7. G.A.T.T. chapter approved. New Deal for less developed countries. *The financial Times, 27. november 1964.*

   Denne artikel bedømmer ikke det nye kapitel, vedtaget dagen før af GATTs kontraherende parter, særlig optimistisk. »It (kapitel IV) has nothing to say on preferences and no time-table is mentioned for reduction and elimination of trade barriers to items of export interest to the less-developed group—two of their main demands.«

8. *Press Release of 3. june 1965,* GATT.

   Denne pressemeddelelse, der kan rekvireres fra GATTs informationstjeneste i Geneve, omhandler Australiens ansøgning af 28. maj 1965 til GATT-rådet om tilladelse til at give underudviklede lande toldpræferencer ved import af industrivarer og halvfabrikata.